

03:a

Till
Hässelby-Vällingby
stadsdelsnämnd
2015-05-21

Medborgarförslag om att göra Solurspar- ken till en astronomipark.

Svar på medborgarförslag.

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på medborgarförslaget.

Ulla Thorslund
stadsdelsdirektör

Ingrid Brännström
utvecklingschef

Sammanfattning

I det inlämnade medborgarförslaget förslås en ombyggnad av Solursparken i Vällingby med installering av olika instrument som tex, solkattvisare, årstidsklocka, årstidslykta och andra astronomiska lekredskap med utomhusscen mm. Förslagen kan lämpligen studeras i anslutning till det program för renovering/ombyggnad av parken som ska tas fram under 2015. Parken omfattas dock av riksintresse för kulturmiljövården vilket påverkar möjligheterna till förändringar.

Ärendets beredning

Detta ärende har utarbetats inom Hässelby-Vällingby stadsdelförvaltning, Ytterstadsutveckling.

Ärendet

I det inlämnade medborgarförslaget, inlämnat 2014-12-08 förslås en ombyggnad av Solursparken i Vällingby med installering av olika instrument som t.ex. solkattsvisare, årstidsklocka, årstidslykta och andra astronomiska lekredskap med utomhusscen mm. Det föreslås också det tillsätts en projektgrupp för att ta fram en plan för en ombyggnad av parken. Medborgarförslaget anmälades i stadsdelsnämnden vid sammanträdet 29 januari 2015 och det uppdrogs då till förvaltningen att bereda ärendet och återkomma till nämnden.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Solursparken har under lång tid varit föremål för diskussioner om gestaltning, aktiviteter i parken mm. I samband med stadsdelens arbete med ytterstadsutveckling som startade 2013, har parken ånyo varit i fokus och ett flertal förslag på hur parken skulle kunna utvecklas har prövats. Det gäller till exempel uppfräschning/ändringar av bänkar och planteringar, sommarcafé och byggande av förskola intill. Det som hittills gjorts är att belysningen är utbytt och att olika publika arrangemang har förlagts dit. Under sommaren 2014 fanns även möjlighet till stadsodling i parken, något som planeras även inför sommaren 2015.

Det pågår nu ett arbete med att se över stadens parkplan och i det sammanhanget avses det under året att tas fram ett specifikt program för Solursparkens tänkta renovering/ombyggnad. I det arbetet ingår att studera och analysera parkens användning, funktioner och trygghet. På grundval av det ska även förslag på åtgärder för att utveckla parken tas fram, med bibehållen respekt för parkens kulturhistoriska värde. En eventuell mer omfattande ombyggnad är dock aktuell först 2018 enligt gällande investeringsplan som tagits fram i samverkan med Trafikkontoret.

Parken klassas som en s.k. finpark och utgör en del av ABC-stadens koncept och ingår också riksintresse för kulturmiljövården som hela Vällingby centrum är en del av. Detta medför vissa begränsningar av möjliga förändringar i parken.

De förslag som framförs i medborgarförslaget är på många sätt intressanta och skulle ansluta väl till parkens namn. Förslagen bör lämpligen studeras närmare i samband med framtagandet av det specifika programmet för Solursparken som ska göras under 2015.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta att godkänna tjänsteutlåtandet som svar på medborgarförslaget.

Ett medborgarförslag: Gör SOLURSPARKEN till en ASTRONOMIPARK!

Solursparken i Vällingby ska enligt planerna vara en "finpark" – och det är väl bäddat för detta: Entrén med romerska ringar och fontän, en imponerande solursskulptur, häckar i cirkelform omsluter parken ... Men det behövs mer och för mig känns det naturligt att hela parken borde inredas med astronomiska företeelser som temn, kanske främst med tonvikt på solsystemet. Det skulle göra parken till en intressant plats att vistas på för alla. Den skulle kunna bli ett utflyktsmål, inte bara för skolklasser och astronomiintresserade personer som jag själv utan för många fler. Hela Vällingby centrum, med parken tätt intill, skulle därmed få ett lyft och förmodligen fler besökare. Och i en tid med sjunkande skolresultat är det väl motiverat att stimulera naturvetenskapligt intresse.

Efter att ha tagit del av "riktlinjer för idéburen stadsförbättring" genom dialog med medborgarna är det med tillförsikt jag presenterar nedanstående önskelista. Den har fyra punkter och delar parken i de två delar som den befintliga allégången i mitten skapar.

☉ SOLUR MED "SOLKATTSVISARE" och "ÅRSTIDSKLOCKA"

Utan konkurrens överst på min önskelista:

Ett solur med den ovannliga egenskapen att "visaren" inte är solens skugga (som traditionellt) utan solen själv, återspeglad som en vandrande solkatt. Dessutom kan man enkelt avläsa också årstiderna, inte bara den "sanna soltidens" klockslag. Och sambandet med solens höjd över horisonten blir mycket tydligare än med traditionella solur.

Ett sådant solur finns på Tolefors Gård utanför Linköping, skapat av bl a stockholmskonstnären Dina Iivild – som kan tänka sig att återskapa det i Vällingby, eventuellt i något modifierad form, utöver den självklara anpassningen till Solursparkens annorlunda latitud. (*Toleforssoluret* presenteras nedan!)

Förslaget gäller *parkdelen till vänster om allégången* (från Vällingby centrum sett) där det befintliga soluret finns, mest solbelyst och förmodligen den givna platsen för alla typer av solur. Detta andra solur skulle väl matcha det befintliga eftersom bägge visserligen är bågformade men vända mot olika håll (norr resp söder). Deras urtavlor vänds alltså mot varandra. Redan parkens namn kan motivera fler solur än ett – även gärna fler typer än dessa två så att parkdelen blir en slags utställning om solur genom tiderna.

Den "sanna soltiden" blir aldrig passé – även om tiden inte stämmer exakt med modern klocktid. I själva verket är den all jordisk tideräknings bas och vi har all anledning att bibehålla kunskaperna om den. En informationsskylt om "sann Vällingby-tid" (dvs hur många minuter som här skiljer soltid från klocktid och varför) i anslutning till soluren i parken vore därför också värdefull!

☉ "ÅRSTIDSLYKTA"

Som ett andra steg mot en komplett park med genomgående astronomitema skulle jag vilja se en illustration av den lutande Jordens vandring runt solen under året – inte minst därför att det ökar förståelsen av solur och soltid. Den borde därför placeras i anslutning till soluren och vore en utsmekning som fungerar även - och bäst! - när solen gått ned och soluren tar paus.

IDÉ 1: En lyktstolpe i någon form med en stor solgul belysningsglob/sol (med solcellsenergi?) som omges av en ring med Jorden (inkl synlig polaxel) i de fyra årstidsstationerna (vintersolstånd, vårdagjämning, sommarsolstånd, höstdagjämning). Alternativt kunde "årstidsgloberna" placeras på varsin stolpe längs omloppsbanan. En markering av vår latitud/plats på jordgloben och den belysning som sprider över den skulle väl illustrera årstidsskillnaderna i inkommande solstrålning.

IDÉ 2: Extra roligt vore om en enda jordglob kunde förflyttas mekaniskt runt omloppsbanan av betraktaren själv (med hjälp av spak, hjul el dyl). Men det kräver förstås att jordsfiren också samtidigt roteras successivt under färdens så att polaxeln hela tiden hålls riktad mot norr. Betraktaren kunde även ges möjlighet att rotera Jorden kring dess egen axel vid de olika årstidsstationerna (på egna stolpar).

☉ "ASTRONOMISKA" LEKREDSKAP, UTOMHUSSCEN mm

För parkdelen till höger om mittgången (från Vällingby centrum sett) är mina egna önskemål inte lika detaljerade och uttalade. Jag vill främst peka på de positiva möjligheterna med några "arbetsförslag":

4. Sommarlid används Solursparken för olika evenemang. En fast "astronomisk" utomhusscen vid t ex den borte änden av parkens högra sida vore därför ett attraktivt inslag som kan bidra till den sociala aktivitet man eftersträvar i parken. Den astronomiska karaktären kan naturligtvis uppnås på många sätt. Ett riktigt enkelt kunde t ex vara en stor solsfär – något avskuren i "basen" och med en "urgröpt" del som ger scenogolv och scenutrymme. Framför den kunde finnas några rader med bågformade sittbänkar. Kanske kan den konstrueras så att den kan stängas till slutet klot under vintern och andra perioder då den inte används.
4. Det finns rimligen många roliga sätt att utforma astronomiska lekredskap som förslagvis placeras främst på den halva av högra parksidan som är närmast centrumörget.
 - Det skulle t ex kunna vara en rolig *klätterställning* uppbyggd kring en solsfär och med planeterna i tur och ordning utplacerade utefter samma plan i konstruktionen.
 - Eller en cirkulär *labyrint* kring en solglob där varje labyrintgång är en planetbana – med den aktuella planeten på plats. Kanske kan den utformas som en *skateboard-bana* med lämpliga gupp mm längs banan?
 - En liten mekanisk *karusell* skulle kunna byggas upp kring Jorden i centrum och månen i omlopp längst ut. Eller med solen i centrum och planeterna i turordning utåt, med en sittstol vid varje planet.
 - En fantasifull "*rymdrak*" skulle kunna vara lekstuga.
 - En "*månkrater*" kan vara sandlåda.
 - Intill sandlådan / månlandskapet vore det attraktivt med en *stor naturbrogan månsulptur* som man kan undersöka kratrar och "hav" på med sina händer. En sådan skulle förmodligen effektivt matcha den (urgröpta) solgloben som föreslås som utomhusscen vid motsatt sida av parkdelen.Några få platser på månytan kunde namnges, t ex sådana med svensk anknytning (som kratern Wargentia, namngiven efter svenska vetenskapsakademins förste ordförande). Kratern Tycho (efter Tycho Brahe) känns självklar. Den har inte bara dansk/svensk anknytning utan är också ett av de tydliga känneteckna på månen som kan lokaliseras med blotta ögat. Och på månlandningsplatserna kunde astronauter få kliva omkring ...

Osv. Möjligheterna är många. Be eleverna på högstudier /gymnasier om fler konstruktiva tips!

☉ HELHETSPLAN

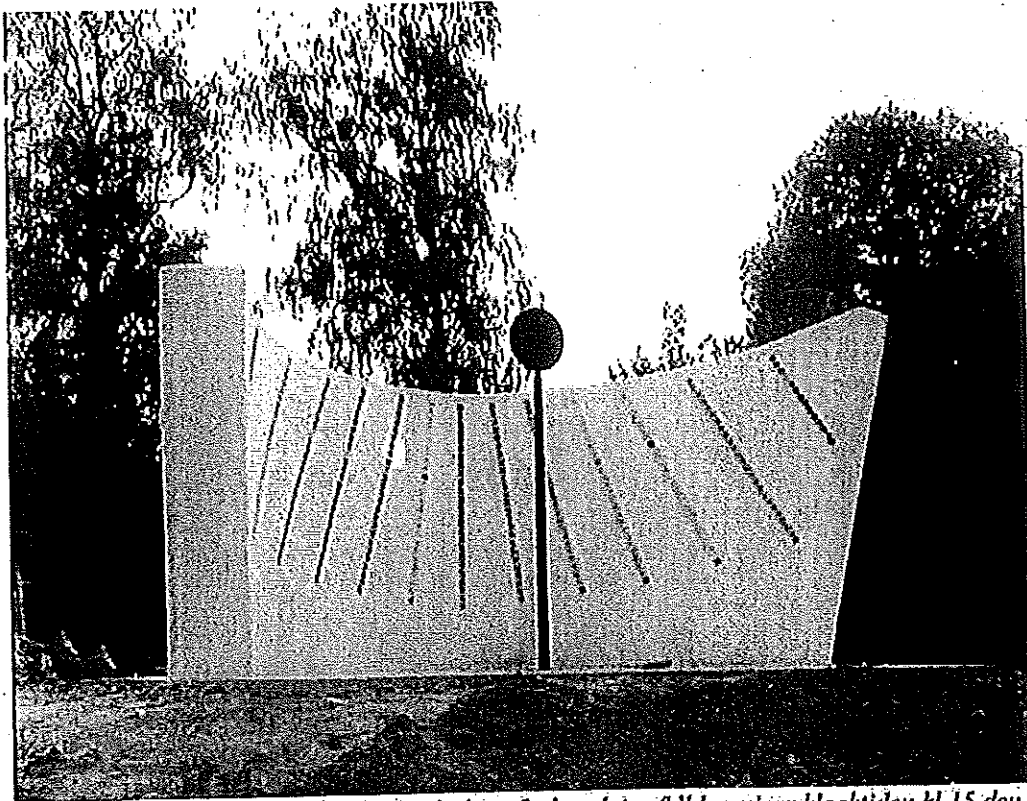
Jag föreslår att en **PROJEKTGRUPP** tillsätts och får i uppdrag att utarbeta en helhetsplan för Solursparken som "finpark" med genomgående astronomitema – med det uttryckliga målet att planen sedan successivt genomförs snarast möjligt. Jag hoppas att medel söks från kommunen centralt och från lämpliga statliga institutioner i den mån nämndens egna ekonomiska resurser inte räcker till.

Jag föreslår att projektgruppen uppmanar ett antal *konstnärer* att presentera egna förslag till en sådan helhetslösning och/eller detaljer i den och att Dina Hvild och Michael Crisp hör till dessa. Dina har inte bara utformat Tolesorssoluret utan utfört ett flertal skulpturer med astronomisk anknytning inom kommunen. Hennes kollega Michael (som utformat spegeln till Tolesorssoluret) är specialkunnig i teknisk design.

Som *astronomiska konsulter* åt projektgruppen föreslår jag STAR (Stockholms amatörastronomer) och t ex professor emeritus Gösta Gahn, erkänt skicklig "folkbildare" och en av upphovsmännen till Sweden Solar System med Globen i Stockholm som solcentrum. (Gösta Gahn är inte vidtätad men ställer gissningsvis upp.)

Med eller utan en helhetsplan klubbad hoppas jag att ett Tolesorssolur kommer på plats snarast!

TOLEFORSSOLURET

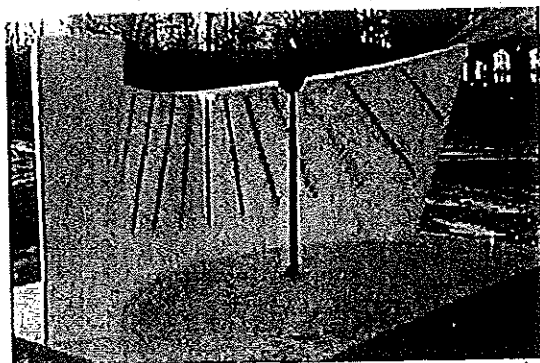

Bilden ovan från Dina Hvilid-sida, dh.sculptorforbundet.se/bilder, visar klocktiden kl 15 den 22 sept 2008, dvs kring höstdagjämning. (Solen har aldrig sommartid så det blev kl 14 här!).

Solkattens vandring (KLOCKSLAG) ser man i sidled men bokstavligen spegelvänt jämfört med vanliga solurs skuggvandring, dvs solkatten vandrar från höger (väster) mot vänster (öster). Kl 12 (då solen står som högst) representeras av det röda mosaikstrecket i mitten. Strecken till höger därom representerar timmarna före och de på vänstra sidan timmarna efter kl 12 på dagen. Mosaiklinjernas färger påminner om ett av de vackra naturens konstverk som just solen bjuder oss på, regnbågen.

Solkattens vandring (ÅRSTID) ser man i höjdlid. Vid vintersolståndet (strax för jul) vandrar solkatten längs timstreckens överkant, vid sommarsolståndet längs deras nederkant och vid vår-/höstdagjämningen (kring 21/22 mars respektive september) längs den linje däremellan som markerats med mosaik i avvikande färger. I mellanperioderna kan man se ungefär hur långt från dessa "årstidsstationer" vi befinner oss.

TOLEFORSSOLURET uppfördes 2008 på Tolefors Gård utanför Linköping åt gårdsägaren Axel Lagerfeldt. Bygget finns beskrivet på hemsidan tolefors.se / Att bygga ett solur. Bilden i h är hämtad därifrån och visar solkattens position kl 12 den 23 dec 2008, dvs ungefär vid vintersolståndet. Konstnären Dina Hvilid formgav uret, astronomen Curt Roslund bistod med astronomiska beräkningar.

Några tekniska fakta om Toleforssoluret

Yttermått (mur+spegel): 220 cm x 80 cm x höjden 100 cm (+ en något större betongplatta/ fundament). Den horisontella rektangulära betongplattan / fundamentet har främre långsidan mot norr och den borte mot söder. På den södra delen av plattan står en mur formad som ett cylindriskt segment med vertikal axel. Murens insida – orienterad mot norr – är urtavla för en "visare" i form av en solkatt som speglas dit av en fast spegel monterad vid murens symmetrilinje, på matematiskt anpassat avstånd och anpassad höjd.

Muren är byggd av lecnblock, fimpulsd och vitmålad. Tidslinjerna (heltimmar) är av glasmosaik i sinsemellan olika färger och infällda i muren. På varje tidslinje markeras särskilt positionerna vid solstånd och dagjämningar. Spegeln sitter på en platta och stång av smidesjärn.

Jag har inte besökt Tolefors Gärd och sett detta solur i verkligheten men blivit imponerad ändå – inte minst därför att det är så mycket mer illustrativt och lättförståeligt än ett traditionellt solur och de många synnerligen komplicerade moderna varianter som finns. Det är synd att sannolikt relativt få personer har tillfälle att se toleforssoluret "live". I Solursparken skulle det, välförtjänt, hamna mer i blickpunkten!

Detta annorlunda solur har också uppmärksamats i amatörastronomiska kretsar som något extra. Vilket bl a innebär att det finns en ersättare för astronomen *Carl Roslund* (som gick bort 2013). En kunnig-matematiker och amatörastronom i STAR (Stockholms amatörastronomer), *Karsten Jöred*, erbjuder sig att göra de beräkningar som behövs för att anpassa solurets dimensioner till Solursparkens latitud.

Toleforssolurets ägare *Axel Lagerfeldt*, Tolefors Gärd, har ingenting att invända emot att hans solur bildar modell. (Han skulle glädjas åt en inbjudan till invigningen!)

Skulptören *Dina Hyll* själv, liksom hennes kollega Michael Crisp som tillverkar spegeln, uppför gärna ett solur av liknande typ i Solursparken. I samarbete med kommunens företrädare kan de ge soluret en egen profil för Solursparken.

Fysiken sätter en del gränser för möjliga modifikationer men det finns också smärre önskvärda sådana, utifrån toleforsgårdens erfarenheter. Cylindersegmentformen är såvitt jag förstår ett måste. Personligen hoppas jag att tidslinjer i regnbågens färger bevaras. Själva den bågformade "urtavlan" på murens insida, där solkatten vandrar, bör även i ny upplaga ha ljus/vit bakgrund (för bästa ljusreflektion) men i övrigt är materialvalet för muren inte givet.

Som synes har jag lagt ned möda – både på själva medborgarförslaget och på att förbereda och underlätta ärendets handläggning och förslagets genomförande så långt möjligt. Jag hoppas att gensvaret blir seriöst och positivt!

Hässelby den 8 december 2014

[REDACTED]

Från toleförs.se:

